

חינוך לחיים

פרשת כי תשא

'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה'

מסופר שבאחד מניצחונותיו של נפוליאון נשא נאום לחייליו וכך אמר 'רצוני מכם שכל חייל וחייל מן אחרון העתודאים ועד ללוחמי חוד החנית, ישאף להיות 'גנרל'!! ואף לקבל את התואר הצבאי הגדול ביותר אצלנו. כל מי שמסתפק בתפקידו הנוכחי הנתון ואינו מצפה וחותר להתקדם בהירארכיה הצבאית בסולם הפיקוד עד לדרגות הקצונה הבכורות ביותר, עם כל הכבוד, הוא אינו ראוי להיות חייל פטרויט נאמן שיקרא אל דגל הקיסרות, אין מקומו כאן!! ואפילו חייל פשוט שבפשוטים – אינו. אותו דבר אמר ה'חפץ חיים' בשיחה בישיבה, בשביל להיות תלמיד חכם נדרשת שאיפה מכל אחד שחובש את ספסלי הישיבה שלנו, להגיע אל צמרת ההנהגה התורנית של עם ישראל, להיות גדול הדור!! בלי זה, אם אין לו חזון להתקדם הלאה ולעלות מחיל אל חיל, אם האדם קופא על מקומו שאנן ובטוח – תרחק ממנו ההצלחה בלימודים כרחוק צד מזרח ממערב. אם הוא חולם להיות ענק רוח, ללא צל של ספק ברבות הימים – חזונו יקרום עור וגידים.

מפורסם הסיפור שבהנחת אבן הפינה לשיבת פוניבז' נשא הרב כהנמן את חזונו ושיאפתו שכאן ילמדו שש מאות בחורים! כולם גיחכו וצחקו על החזון הנדיר. ניגש הרב אברמסקי ואמר לו 'רבי, אתה חולם, אולם הרב כהנמן ענה לו 'נכון, נכון אבל אני לא יושן...' ואכן חזונו הגשים את עצמו מעל ומעבר לציפיות וכל זה בזכות 'חלומותיו' של הרב כהנמן.

'יש לחלום בגדול' כי חלומות קטנים אין בהן כח להניע אנשים' - 'מי שחדל לחלום – חדל לחיות'.

המפתח להצלחה- היא השאיפה וכמו שלפני שבונים בניין מתכננים אותו כדי לדמיין איך הוא יראה ואז מציירים על נייר כדי שהבנאים ידעו איך לבנות, כך ממש הדבר אף בתחום הרוח, בלי שישאף וידמיין האדם כיצד הוא יצמח להיות גדול בישראל – אין לו סיכוי להגיע לכך!! דורשי רשומות אמרו 'אדם' מלשון: דימוי, בן אנוש מציב לו דימוי ערכי כשלהו, והוא שואף להתמזג עמו ובו. ואם בן עליה הוא, תוכן שאיפתו היא: 'אדמה לעליון'. כי המאפיין העז של האדם הוא כח הרצון. כך קבעו גם חז"ל בבא קמא שאדם נקרא 'מבעה' על פי הפס' בישעיה 'אם תבעיון בעיו' מבעה- מבקש, יש לו שאיפות. לצומתו, הבהמה נוטריקון בה- מה, בריה חסרת רצונות, יצור חסר שאיפות ושאפתנות- מה בו??

מספרים על הגאון מווילנא שהתהלך ברחובות ושמע שקוראים לו גאון, אז אמר 'כל אחד יכול לצמוח גאון ומופלג בתורה, אם רק ירצה מאוד להיות גאון – יוכל להיות גאון. ואם אינו גאון – אות היא שחסרים לו הרצון והשאיפה לצמוח גאון'. אדם הוא תמצית רצונותיו ושיאיותיו, בחינת 'אמור לי מה שאיפותיך, ואומר לך מי אתה!!' כי לשאיפות שלו האדם יקדיש את כל כוחות הנפש והגוף שלו. וכמשפט המפורסם שכתב ה'עלי שור' בספרו 'מה שהאדם באמת רוצה – את זה הוא משיג בחייו. ולהיפך – מה שאדם משיג בחייו – זה הגילוי על מה שהיה רצונו בתחילה'.

סופר על פלוני שהגיע ל'נתיבות שלום' מסלונים ואמר לו: מה יצא ממני? יש לי הרבה שאיפות ושיאיות אולם הן לא מתגשמות, בסוף יכתבו על מצבתי 'פ'נ בעל השאיפות'. ענה לו האדמו"ר ואילו הייתי יודע היכן מצוי קבר כזה, הייתי הולך להשתטח ולהתפלל אצלו... כי אין שבח גדול לאדם ממי שהוא בעל שאיפות!!

עיקר החכמה היא – השאיפה להתלמד!! על שלמה המלך נאמר 'יוחכם מכל האדם' ודרשו חז"ל אפילו מן השוטים ופירשו שמכל אדם ומכל דבר שבעולם למד דבר מה. כל העולם כולו היה לפניו כספר לימוד, ומכל דבר היה למד, עד שאפילו מן השוטים מצא משהו ללמוד מהם. זוהי גדלותו וחכמתו של החכם מכל האדם.

כידוע לכהן הגדול היה מותר להכנס לקודש הקודשים רק פעם אחת בשנה, ביום הכיפורים. כל הכניסות היו לצורך עבודת יוה"כ מלבד הכניסה האחרונה שכל מטרת הכניסה היתה כדי להוציא את הכף והמחתה. ולכא' איך נתנו להכנס רק לשם מטרה פשוטה זו??

ענה על כך הגר"י אברמסקי בקודש הקודשים אין מקום לכלים ריקים!! קדושה וריקנות הינן שני הפכים. סתירה קיצונית! לכן הוצאת כלים ריקים מקודש הקודשים הינה עבודה חשובה!! ולעניננו חיי ריקנות אצל תלמיד ובן תורה גרועים הם יותר מכל החטאים!!! כי זה מונע את עיקר מטרת חייו, עליה רוחנית. 'ריקנות' היא אדם שחי בלא שאיפות, בלי תקוות. בלי משאת נפש. לומד רק לפי החשק שיש לו, מדבר ככל אוות נפשו, אין לו עבר ואין לו עתיד... בן תורה צריך להבין היטב – להיכשל בחטא אינו אובדן, אולם ריקנות היא האבדון האמיתי והקיצוני!!

וזה הכוונה בתורה 'חכמת לב' אומנם החכמה היא בשכל אבל הלב מסמל את כח הרצון, את יצר השאפתנות האנושית. והשאיפה העדינה ביותר, ועם זאת הכבירה בעוזה ותובענית בדרישותיה - היא השאיפה להשיג חכמה. ורצון כביר זה, של שאיפת ההתמזגות בחכמה הוא שנקרא 'חכמת לב' כי לב חכם תובע מבעליו בדרישה נמרצת וחסרת פשר – להשתקע בחכמה ללא הפסקה. ללמוד וללמוד ללא הפסקה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(בנועם שיח)

חינוך לחיים

פרשת כי תשא

"ויפן יורד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו" אומר החזקוני "אע"פ שהיה בליבו לשברם, הורידם בידו שלא יסתכל בהם הקב"ה וירא הכתוב בהם 'אנוכי ה' אלוקיך, ולא יהיה לך' ויזכור סרחונם" ביאור דבריו הקצרים, שבאמת כאשר שמע משה רבינו מפי הגבורה "וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים" תיכף ומיד הוחלט בליבו לשבר הלוחות, לפי שהבין שעם בני ישראל אין ראויים לקבל את התורה, ונגמר בדעתו לשברם, וממילא תמוה למה לו למשה רבינו להורידם ולשברם את אותם לוחות קדושות 'והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות' לכא' היה מוטב שישאירם במרום, וכאשר ישובו עם בני ישראל, ויתכפר להם עוונם הגדול, יעלה שוב ויורידם להם, ולמה היה צריך להורידם ולשברם???

אך ההסבר שמאחר ונרשם בלוחות 'אנוכי ה' אלוקיך' לא יהיה לך' מיאן משה רבינו להשאירם במרום שחש שיראה הקב"ה הכתוב בהם ויהיה זה לישראל למזכרת עוון להזכיר סרחונם, ועל כן ביצר להורידם ולשברם ואע"פ שהקב"ה עיניו משוטטות בכל הארץ ואין מקום פנוי ממנו, ואע"פ שאינם כנגד עיני הקב"ה, עדיין הוא יודע וזכור בהם, מכל מקום עדיין אין זה חמור וגרוע כל כך כמו ראיית העין, ואשר על כן נטל בידיו את הלוחות הקדושות, והורידם לארץ בכדי לשברם. וזה נוגע לכל הורה ומורה שצריך להרחיק סרחונם בכל מיני ריחוק כדי שלא יזכר עוונם. ויש לדעת שגם כאשר הבן או התלמיד סרח ונהג שלא כראוי וצריך באמת להענישו, ולפעמים אפילו בעונש קשה וחמור לפי מעשיו, עם כל זה חס ושלום שלא להוסיף ולהרבות עוון ולהזכיר סרחונו להיות לו למזכרת עוון, וחס ושלום שלא יאמר לו זכור מעשייך הראשונים, אלא אחרי העונש הנצרך, צריך להמשיך ולהנהיגו בימין מקרבת, לעודדו ולחזק את רוחו להעמידו בקרן אורה.

ונמשיך בפס' "מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה", מבאר רש"י הקדוש: "כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה" – רואים אנו כי בכדי להביא חטא על מישהו, לפעמים שהאדם מקבל יסורים מצד החוטא ויסורים אלו הם הגורמים לחטא. נפנה כאן לנקודה אחת, שפעמים ההורה/המחנך סובל יסורים מהילד וכשלא מתייחסים לסבל נכון, נגרם חטא לילד בלא יודעין, והילד מרגיש רע מאוד עם עצמו. ילדים הם כמו גלי הים. גלי הים מנסים לפרוץ אל החוף בעקביות, כל גל בעוצמה שונה, אך תמיד יגיעו לנקודה שתחזיר אותם לים בחזרה. כך ילדים מנסים בעקביות לבחון את הגבולות שלנו ואת תגובותינו. פעמים שניסיונותיהם מולנו מייסרים אותנו בייסורים, אם זה בבקשות סתמיות או אפילו במטלות רבות משמעות, הם אינם מתייאשים מהר וכן מכירים הם (לעיתים יותר טוב מאתנו) את נקודות התורפה שלנו, ואנו, מוצאים את עצמנו אובדי עצות, ומחפשים היאך להוריד את ה"מיטרד" הזה, ובלא מחשבה מעמיקה נוטים אנו לוותר, להתיר, לשחרר, ומבחינתם השיגו הם את מטרתם. אך כאן הבאנו עליהם חטאה גדולה והדרך שבא הם גדלים רע הוא!! כי הצורך בסמכות והצבת גבולות הינו צורך בסיסי לכל ילד באשר הוא, זקוק הוא לגבולות ולסמכות נבונה, כיון שבדרך כלל, כל עוד ואינו מודע למשמעות החיים, מסוגלותו קשה מאוד בקבלת החלטות או לקיחת מטלות (ואפי' מזעריות) באופן עצמאי בלא שנטיל אותן עליו. ועל כן זקוקים אנו לשדר סמכות הורית בריאה שתשמש למשענת לטובת ילדינו, וככל אדם הדואג למשענת חזקה בכסאו לבל ימעד, כך הילד מייחל להורים חזקים ויציבים בדעתם ובאמירתם.

ואנו צריכים לזכור שלכל אחד יש ניסיונות וניסיונות, נפילות וקימות ובמיוחד בגיל הצעיר ביני הילדות והנערות ויש סיבה לכך. שהרי אנו רואים את העם היוצא ממצרים, זוכה לעצמאות, לחירות, ולהיבחר ע"י הבורא כעם הנבחר. עם צעיר וחסר ניסיון, עול לימים, שזה עתה ראה את המראות הגדולים, והנה, טרם עיכול ראשוני של החוקים והתורות, לפני שהיה הסיפק בידי העם לממש ולו חלק קטן מציווי ה' – בא עליו הניסיון הראשון והגדול אשא יחרת לעד בתועדתו ויותר רשם בל ימחה על קיומו.

ניסיון ראשון וכישלון ראשון. ולכאורה היתכן?? כבר עכשיו ניסיון?? לא עדיף שקודם יוכיח את עצמו בקיום התורה?? לא יותר נכון להרגילם קודם במסלול החיים החדש? מחדש הרש"ר הירש שהתשובה היא: לא!!! יסוד החינוך הוא שעדיף ניסיון מיידי לחישול וביורר המצב – כי זה מוכיח שצפויה לך התמודדות על כל שלב ושלב בבניין העצמאות, האישיות והתכונות שלך ויש שתי צדדים למטבע... ולכן לא רק שצריך כישלונות וניסיונות אלא צריך שיבואו על האדם בראשית דרכו, בהתחלה, מיד עם היציאה להתמודדות הראשונה. וגם אם יחווה כישלון, הכישלון הזה שילווה אותו כל ימי חייו, הכישלון של היותו צעיר, הכישלון הזה יזכיר לו לעולם את הצורך בהתמודדות ואת הכלל הגדול של החיים – ששום דבר לא בא בקלות.

זה מה שקרה לעם במעשה העגל, בהיותם עם צעיר, שרק עכשיו נהפכו לעם, וכמעט לא הספיקו לעשות מעשה טוב, והנה כבר כישלון, עונש, התמודדות, משבר וכו' וכו' זה הפרק הראשון והיסודי בחינוך צעירי הצאן, הצבת אתגר וכישלון כדי להבין גם מה הוא כישלון, כדי להרגיש גם את הצריבה, זה מאתגר, זה בונה, זה מפתח ומכשל, למען העתיד ובשביל ההתמודדות הבאה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com